

Сборник съдебна практика

Дело C-600/19

МА
срещу
Ibercaja Banco SA

(Преюдициално запитване, отправено от Audiencia Provincial de Zaragoza)

Решение на Съда (голям състав) от 17 май 2022 година

„Преюдициално запитване — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Принцип на равностойност — Принцип на ефективност — Производство за принудително изпълнение върху ипотекиран имот — Неравноправен характер на клаузата за определяне на номиналния лихвен процент на лихвата за забава и на клаузата за предсрочна изискуемост в договора за кредит — Сила на пресъдено нещо и преклузивен срок — Загуба на възможността за позоваване на неравноправния характер на договорна клауза пред съд — Правомощие на националния съд за служебен контрол“

1. *Защита на потребителите — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Директива 93/13 — Производство за принудително изпълнение върху ипотекиран имот — Липса на възможност за националния съд да преценява служебно или по искане на потребителя неравноправния характер на клаузите на договор в това или в последващо производство — Последици от силата на пресъдено нещо и от преклузивния срок — Служебна проверка на неравноправния характер на тези клаузи при започването на производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот — Липса на изрично посочване и на мотиви за тази проверка — Недопустимост*
(член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 на Съвета)

(вж. т. 37—39, 41, 42 и 47—52; т. 1 от диспозитива)

2. *Защита на потребителите — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Директива 93/13 — Производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот — Липса на възможност за националния съд да преценява служебно или по искане на потребителя неравноправния характер на клаузите на договор след приключването на това производство и продажбата на имота на трето лице — Допустимост — Условие — Възможност за съответния потребител да се позове на неравноправния характер на тези клаузи в последващо производство и да получи обезщетение за причинените от прилагането им вреди*
(член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 на Съвета)

Резюме

Съдът е сезиран с пет преюдициални запитвания, отправени съответно от испански юрисдикции (Ibercaja Banco, C-600/19 и Unicaja Banco, C-869/19), италианска юрисдикция (SPV Project 1503, C-693/19 и C-831/19) и румънска юрисдикция (Impuls Leasing România, C-725/19), като всички тези запитвания се отнасят до тълкуването на Директивата относно неравноправните клаузи¹.

Тези запитвания са отправени в рамките на производства от различно естество. Така запитването по дело Ibercaja Banco се отнася до производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, в което потребителят не е направил възражение и правото на собственост върху ипотекирания имот вече е прехвърлено на трето лице. По дело Unicaja Banco запитването е отправено в рамките на производство по касационна жалба, подадена вследствие на постановяването на решение Gutiérrez Naranjo и др.² Що се отнася до запитванията по съединени дела SPV Project 1503, те са свързани с производства за принудително изпълнение по изпълнителни основания, придобили сила на пресъдено нещо. Накрая, преюдициалното запитване по дело Impuls Leasing România се вписва в контекста на производство за принудително изпълнение, извършвано въз основа на договор за лизинг, който представлява изпълнително основание.

С четирите си решения, постановени в голям състав, Съдът развива своята практика относно задължението и правомощието на националния съд да проверява служебно неравноправния характер на договорните клаузи в съответствие с Директивата относно неравноправните клаузи. В това отношение той внася уточнения относно взаимодействието между принципа на силата на пресъдено нещо и преклузивния срок, от една страна, и съдебния контрол върху неравноправните клаузи, от друга страна. Освен това Съдът се произнася относно обхвата на този контрол в рамките на ускорени производства за събиране на дължимото от потребителите, както и относно взаимодействието между някои национални процесуални принципи в областта на обжалването и правомощието на националния съд да проверява служебно неравноправния характер на договорните клаузи.

Съображения на Съда

На първо място, Съдът изяснява взаимодействието между принципа на силата на пресъдено нещо и правомощието на съда по изпълнението да проверява служебно — в рамките на изпълнително производство, започнато въз основа на заповед за изпълнение — неравноправния характер на договорна клауза, послужила като основание за издаването на тази заповед.

¹ Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273, наричана по-нататък „Директивата относно неравноправните клаузи“).

² Решение от 21 декември 2016 г., Gutiérrez Naranjo и др. (C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980). В това решение Съдът по същество приема, че установена от Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания) национална съдебна практика, с която се ограничава във времето възстановяването на суми, недължимо платени от потребители на банки на основание неравноправна клауза, известна като „клауза за долен праг“, е в противоречие с член 6, параграф 1 от Директивата относно неравноправните клаузи и че следователно потребителите имат право на пълно възстановяване на тези суми съгласно посочената разпоредба.

В това отношение Съдът приема, че Директивата относно неравноправните клаузи³ не допуска национална правна уредба, която предвижда, че когато длъжникът не е подавал възражение срещу заповед за изпълнение, впоследствие, поради това че силата на пресъдено нещо, с която се ползва тази заповед, имплицитно обхваща действителността на съответните клаузи, съдът по изпълнението не може да контролира евентуалния неравноправен характер на клаузите от договора, които са послужили като основание за издаването на тази заповед. По-конкретно, правна уредба, съгласно която служебното разглеждане на неравноправния характер на договорните клаузи се счита за извършено и се ползва със сила на пресъдено нещо дори при липсата на каквито и да било мотиви в това отношение в решението за издаване на заповед за изпълнение, може да изпразни от съдържание задължението на националния съд да извърши служебна проверка на евентуално неравноправния характер на тези клаузи. В такъв случай изискването за ефективна съдебна закрила налага съдът по изпълнението да може да прецени, включително за първи път, евентуалния неравноправен характер на договорните клаузи, послужили като основание за издаването на заповедта за изпълнение. Обстоятелството, че към датата, на която заповедта е влязла в сила, длъжникът не е знаел, че може да бъде квалифициран като „потребител“ по смисъла на тази директива, е без значение в това отношение.

На второ място, Съдът разглежда взаимодействието между принципа на силата на пресъдено нещо, преклузивния срок и правомощието на националния съд да проверява служебно неравноправния характер на договорни клаузи в производството по принудително изпълнение върху ипотекиран имот.

От една страна, Съдът отбелязва, че Директивата относно неравноправните клаузи⁴ не допуска национална правна уредба, която поради силата на пресъдено нещо и преклузивния срок не позволява нито на съда да провери служебно неравноправния характер на договорни клаузи в производството по принудително изпълнение върху ипотекиран имот, нито на потребителя — след изтичането на срока за подаване на възражение — да се позове на неравноправността на посочените договорни клаузи в това производство или в последващо производство по установителен иск. Това тълкуване на Директивата е приложимо, когато при образуването на производството по принудително изпълнение върху ипотекиран имот посочените клаузи са били проверени служебно, без тази проверка да е изрично упомената или мотивирана в решението, с което се допуска принудителното изпълнение върху ипотекирания имот, и без в това решение да е посочено, че такава проверка повече не може да бъде оспорвана при липса на възражение. Всъщност, доколкото не е бил уведомен за извършването на служебна проверка на неравноправния характер на договорните клаузи в решението, с което се допуска принудителното изпълнение върху ипотекирания имот, потребителят не е могъл да прецени при пълно познаване на фактите дали е трябвало да оспори това решение. Ефективен контрол за евентуално неравноправния характер на договорните клаузи не би могъл да се гарантира, ако силата на пресъдено нещо се отнася и до съдебните решения, в които не е посочено, че такъв контрол е упражнен.

³ По-конкретно член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от тази директива.

⁴ Пак там.

От друга страна, Съдът приема за съвместима със същата директива⁵ национална правна уредба, която не позволява на национален съд, действайки служебно или по искане на потребителя, да провери евентуално неравноправния характер на договорните клаузи, при положение че вещното обезпечение е реализирано, ипотекираният имот е продаден и правото на собственост върху този имот е прехвърлено на трето лице. Този извод обаче зависи от изпълнението на условието потребителят, чийто ипотекиран имот е бил продаден, да може да предяви правата си в последващо производство, за да получи обезщетение за вредите, причинени от прилагането на неравноправните клаузи.

На трето място, Съдът разглежда взаимодействието между някои национални процесуални принципи, уреждащи производството по обжалване (каквито са принципът на диспозитивно начало, принципът на съответствие и принципът на забрана за *reformatio in reius*), и правомощието на националния съд да проверява служебно неравноправния характер на договорна клауза.

В това отношение той счита, че Директивата относно неравноправните клаузи⁶ не допуска прилагането на национални процесуални принципи, по силата на които национална юрисдикция, която е сезирана с жалба срещу решение, ограничаващо във времето възстановяването на сумите, недължимо платени от потребителя въз основа на клауза, обявена за неравноправна, не може служебно да разгледа основание, изведено от нарушение на разпоредба от тази директива, и да постанови пълно възстановяване на посочените суми, когато липсата на оспорване на това ограничаване във времето от страна на съответния потребител не се дължи на пълната му пасивност. Що се отнася до главното производство пред запитващата юрисдикция, Съдът уточнява, че липсата на своевременни действия от страна на съответния потребител може да се дължи на факта, че срокът за обжалване вече е бил изтекъл към момента на постановяването на решение *Gutiérrez Naranjo* и др., с което Съдът приема за несъвместима с посочената директива национална съдебна практика, която ограничава във времето реституционните последици, свързани с обявяването на договорна клауза за неравноправна. Следователно в главното производство съответният потребител не е проявил пълна пасивност, като не е подал въззивна жалба. При тези обстоятелства прилагането на националните процесуални принципи, които го лишават от способности за защита на неговите права по Директивата относно неравноправните клаузи, противоречи на принципа на ефективност, доколкото би могло да направи невъзможна или прекомерно трудна защитата на тези права.

На четвърто и последно място, Съдът разглежда правомощието на националния съд да проверява служебно неравноправния характер на клаузите на изпълнително основание, когато е сезиран с възражение срещу изпълнението.

В това отношение той приема, че Директивата относно неравноправните клаузи⁷ и принципът на ефективност не допускат национална правна уредба, която не позволява на съда по изпълнението на вземане, сезиран с възражение срещу това изпълнение, да преценява служебно или по искане на потребителя неравноправния характер на клаузите на договор, който представлява изпълнително основание, щом като съдът в исковото производство, който може да бъде сезиран с отделен иск по общия ред, за да разгледа евентуалния неравноправен характер на клаузите на такъв договор, може да спре изпълнителното производство до постановяването на решение по същество само при

⁵ Пак там.

⁶ По-конкретно член 6, параграф 1 от тази директива.

⁷ По-специално член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от тази директива.

вносяне на обезпечение (например изчислено въз основа на стойността на предмета на иска) в размер, който може да възпре потребителя да предяви и да поддържа такъв иск. Що се отнася до това обезпечение, Съдът уточнява, че разходите, които евентуалното исково производство би създадо с оглед на размера на оспорваното задължение, не трябва да възпират потребителя да сезира съда. Вероятно е обаче длъжникът, който не е изпълнил своето задължение за плащане, да не разполага с необходимите финансови средства, за да учреди необходимото обезпечение. Това важи в още по-голяма степен, когато стойността на предмета на предявените иски значително надвишава общата стойност на договора, какъвто, изглежда, е случаят в главното производство.